

Fejes Tibor*: Az MNB klímaváltozással kapcsolatos pénzügyi jelentése (TCFD)

Karbonlábnyom jegybanki szemmel

A Magyar Nemzeti Bank 2022 első negyedében publikálja az éghajlatváltozással kapcsolatos pénzügyi jelentését. A hazánkban egyedülálló jelentés az ilyen tematikájú közzétételekkel foglalkozó nemzetközi munkacsoport (TCFD) ajánlásai alapján készül. Tartalmazni fogja a jegybank pénzügyi eszközein keresztül, a klímaváltozáshoz köthető kitétségét, valamint belső folyamataiba épülő éghajlatváltozással kapcsolatos módosítások részleteit is.

A klímaváltozás pénzügyi vetülete

Ahogy egyre nagyobb mennyiségű üvegházhatású gázt pumpálunk a levegőbe, a bolygó átlaghőmérsékletének emelkedése töretlenül folytatódik. Ennek következtében a természeti katasztrófák súlyosabbá és gyakoribbá válnak, a természeti értékek, ökoszisztémák és az emberi társadalmak pedig megsínylik ezt az átalakulást. A környezet változása nem hagyja érintetlenül a gazdasági rendszert sem: a klímaváltság számos kockázatot, de ugyanakkor lehetőséget is jelent a vállalatok számára, ma és a jövőben egyaránt.

A vártnál komolyabb vállalati veszteségek, a termelőeszközök és infrastruktúrák eróziója lépés-kényszerbe hozza a politikai-gazdasági döntéshozókat. A klímaváltság elleni – valószínűleg megkésett – beavatkozások könnyen okozhatnak sokszerű, turbulens helyzeteket a nemzetgazdaság különböző szegleteiben.

Jelenleg azonban a gazdasági szereplőknek limitált információi vannak arról, hogy mely vállalatok képesek sikeresen alkalmazkodni, akár virágkorukat élni, és melyek süllyednek el a közelgő - átvitt értelemben vett - viharban. Ennek ismerete azért lényeges, mivel megbízható – a klímakockázatokhoz és -lehetőségekhez köthető - információk nélkül a pénzügyi szervezetek (bankok, alapkezelők, biztosítók) nem képesek alapvető szerepüket betölteni: a gazdaságban hatékonyan elhelyezni a pénzügyi tőkét.

Karbonlábnyom

Az éghajlatváltozáshoz köthető kockázatok és lehetőségek számszerűsítésére rengeteg mérőszám létezik, amelyek közül az egyik leglényegesebb sokak számára ismerős: teljes üvegházhatású gáz (ÜHG) kibocsátás vagy köznapi nevén karbonlábnyom - a közvetlen és közvetett ÜHG kibocsátások összege.

A modern, fosszilis energiahordozók felhasználásán alapuló gazdaságban szinte mindennek van ÜHG kibocsátása. Az autók előállítása és használata, a szarvasmarhák tenyésztése, a kriptovaluták bányászata mind-mind hozzájárulnak a globális karbonlábnyomhoz. Az emberiség közös célja szerint az évszázad közepére ezt a kibocsátást nulla közelébe szükséges csökkenteni, ebből következőleg pedig 2030-ra nagyjából megfelelni.

Minél nagyobb egy adott vállalat jelenlegi ÜHG kibocsátása, annál magasabb költségekkel szembe-sül, hogy végrehajtsa ezt a csökkentést vagy ellentételezze a tovább nem redukálható emisszióját. Ez az úgynevezett átállási klímakockázat szinte minden vállalat számára releváns rövid- és

középtávon is. A csökkentés előfeltétele természetesen a számszerűsítés: mennyi az ÜHG kibocsátásunk ma?

Magánemberként például relatíve egyszerű dolgunk van, a személyes karbonlábnyom ugyanis könnyen megbecsülhető. Egy átlagos magyar ember karbonlábnyoma 5 tonna szén-dioxid volt 2019-ben. Bárki egyszerűen utánajárhat, hogy az ő esetében ez milyen mértékű, illetve, hogy mi-nek köszönhető: ebben segít az [MNB ökolábnyom-kalkulátora](#).

Miközben nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a klímacélok eléréséhez az emberek fogyasztási szokásainak változása abszolút szükséges, de közel sem elégséges, elengedhetetlen a vállalati folyamatok dekarbonizációja is.

A vállalati ÜHG kibocsátások mérése összetett folyamat, de alapvetően két fontos részt érdemes elkülöníteni:

- Közvetlen kibocsátás (például az épület fűtése, vásárolt elektromos áram miatt keletkező kibocsátások);
- Közvetett kibocsátás (például a termeléshez szükséges alapanyagok elkészítése által generált kibocsátások, az előállított termék teljes élettartama alatt okozott kibocsátások).

Egy kis- és középvállalkozás esetében sokszor körülményes kiszámítani a valós széndioxid- vagy akár metánkibocsátást. Ahogy egyre nagyobb szervezeteket veszünk górcső alá, akár multinacionális cégeket, országokat, globális szervezeteket, az ÜHG kibocsátás mérése annál komplexebbé válik. Jelenleg sem a karbonlábnyom, sem pedig más, klímaszempontról lényeges mérőszám előállítása és nyilvánosságra hozatala nem kötelező, tehát ezek nem érhetők el általánosan a vállalati szegmensben.

A megoldás: TCFD ajánlások

Ennek orvoslására a bázeli székhelyű Pénzügyi Stabilitási Tanács, amely nemzetközi testületként figyelemmel kíséri a globális pénzügyi rendszert és javaslatokat tesz annak javítására, megalkotta az úgynevezett TCFD ajánlásokat (Task Force on Climate-related Financial Disclosures, azaz az éghajlatváltozással kapcsolatos pénzügyi közzétételekkel foglalkozó munkacsoport). Ezek fektetik le a széles körben elfogadott alapelveket a hatásos éghajlatváltozással kapcsolatos pénzügyi közzétételeket illetően, amelyek alkalmazása elősegíti az átláthatóságot, csökkenti az információ aszimmetriát és javítja a piac stabilitását.

A TCFD ajánlások (lásd. 1. ábra) négy téma köré csoportosulnak:

- Vállalatirányítás - azaz a vállalat döntéshozóinak milyen szerepe, felelőssége van a klímaváltozás okán;
- Stratégia - azaz hogyan hat a klímaváltozás a vállalatra, milyen módon jelenik ez meg a jövőbeni terveiben;
- Kockázatkezelés - azaz milyen folyamatok segítik elő a klímakockázatok azonosítását, mérését és kezelését;
- Mérőszámok és célkitűzések - azaz mely mérőszámok alapján alakította ki a vállalat a válaszlépéseit és milyen célokat vállal.

1. ábra: TCFD ajánlások

Forrás: FSB TCFD, szerkesztve: MNB

A fentebb említett témakörök természetesen szorosan összefüggenek. Ahhoz, hogy a mérőszámok pontosak és megbízhatóak legyenek, illetve azok kontrollálása eredményes lehessen, a belső folyamatok átalakítása, a felelősségi körök kidolgozása szükséges.

Pénzügyi szervezetek ÜHG kibocsátása

A pénzügyi vállalatok egy különleges csoportot alkotnak ebben a kontextusban: közvetlen kibocsátásaik ugyanis nagyságrendekkel kisebbek, mint egy hasonló méretű termelő vállalatnak. Miért? Mert egy bank nem állít elő kézzel fogható terméket, csak szolgáltatást, ezért a saját közvetlen kibocsátása lényegében az irodáira korlátozódik – miközben az általa finanszírozott vállalatok kibocsátása a bank közvetett kibocsátásaként jelenik meg.

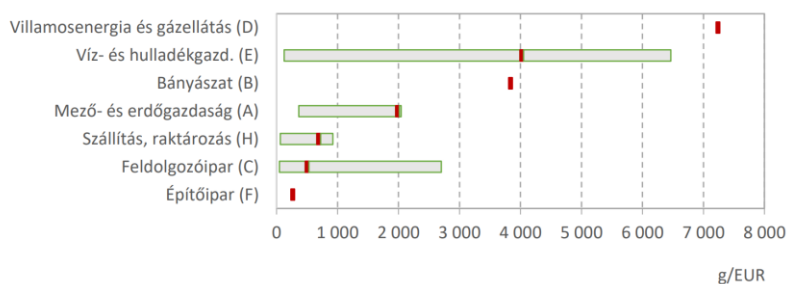
Az MNB által kiadott [Zöld Ajánlás](#) többek között azt is elvárja a hazai hitelintézetektől, hogy mérjék fel kibocsátásaikat és mérsékeljék azokat. A közvetlen kibocsátások mérése napjainkra egyre kevésbé elrettentő kihívás, ezekre kidolgozott módszertanok és gyakorlatok léteznek.

Fontos azonban, hogy a bankok képesek legyenek megérteni az üzleti tevékenységük (hitelek, befektetések) miatt létrejövő kibocsátásokat, mert ennek csökkentése nem csak társadalmi-környezeti szempontból lényeges, hanem a pénzügyi kockázatok mértékét illetően is.

A pénzügyi vállalatok esetében a közvetett karbonlábnyom (hitelnyújtás vagy befektetés következtében létrejött ÜHG kibocsátás) mellett a karbonintenzitás - vagy ÜHG intenzitás - mérőszámok használata is javasolt, amely megmutatja egységnyi hitelkihelyezésre vonatkoztatva a kibocsátott ÜHG mértékét. Tehát ha a bank 10 millió forint hitelt nyújt egy vállalat finanszírozására, ami 50 tonna ÜHG kibocsátást eredményező tevékenységet tesz lehetővé, akkor a bank közvetett kibocsátása 50 tonna, és ezen hitel esetében a karbonintenzitás 5 tonna/millió forint.

Szemléltetésképp a 2. ábra bemutatja a legnagyobb ÜHG-intenzitású nemzetgazdasági ágakat.

2. ábra: Legnagyobb ÜHG-intenzitású nemzetgazdasági ágak 2017-ben Magyarországon

Forrás: MNB Zöld Pénzügyi Jelentés 2021

Megjegyzés: A sávok az ágazati értékek szóródását mutatják. Az ábrán szereplő nemzetgazdasági ágak közül B és F esetében nem készül ágazati alábontásban statisztika. A D tevékenységi besorolás szempontjából egyetlen ágazatot ölel fel.

A magas ÜHG intenzitású hitelek magasabb klímakockázatoknak vannak kitéve, ezáltal az ilyen eszközöket felhalmozó bankok nagyobb veszteségeket szenvedhetnek el egy radikális zöld átállás, gazdasági szerkezetátalakulás megvalósulásakor. Például, ha az EU-s karbonkvóta rendszerben magasabb széndioxid ár alakul ki vagy a széndioxid adót vezetnek be, akkor a nagyobb kibocsátók nagyobb költségekkel szembesülnek. Ez csökkenti a profitabilitásukat és ennél fogva a hiteltörlesztési képességüket is.

Ahogy korábban kifejtettük, a vállalatok egyelőre legtöbb esetben maguk sem rendelkeznek klímaszempontról lényeges mérőszámokkal, s a karbonlábnyomukat nem képesek számszerűsíteni. Ebből fakad tehát az egyik legnagyobb kihívás: a pénzügyi szervezetek ugyanis így – a szükséges ügyfél-specifikus információk hiányában - aligha képesek felmérni a teljes karbonlábnyomukat.

A jegybank, mint közvetett ÜHG-kibocsátó

Van azonban a pénzügyi szervezetek különleges csoportjában egy ennél is speciálisabb szervezet: a jegybank. Habár ez nem vállalatokat hitelez egy kétszintű bankrendszerben, feladatai teljesítéséhez szükségszerű különböző pénzügyi instrumentumok kezelése, amelyek közvetetten kibocsátásokat generálnak (például a devizatartalék, vállalati- vagy államkötvények).

A nemzetközi szinten csupán néhány központi bank kísérelte meg eddig felmérni közvetett ÜHG-kibocsátását, valamint pénzügyi eszközei karbonintenzitását. A jövő év első negyedévében a Magyar Nemzeti Bank (MNB) is belép ebbe a „klubba”. Egyrészt az MNB nyíltan elköteleződött a fenntarthatóság előmozdítása mellett, melynek alapját az [új zöld mandátum](#) erősítette meg. Másrészt fontosnak tartja, hogy saját maga is megfeleljen az általa felügyelt intézmények felé támasztott elvárásoknak, ezáltal példát mutasson a pénzügyi szervezeteknek és hozzájáruljon a hazai módszertanok gyakorlati fejlődéséhez.

Az MNB által készített, a TCFD ajánlásokat követő jelentés tartalmazza majd többek között, hogy a magyar jegybank hogyan építi be belső folyamataiba az éghajlatváltozáshoz köthető új feladatokat, hogyan osztja ki a szervezeten belüli ehhez köthető felelőségeket, hogyan igazítja stratégiáját egy fenntartható jövő elérésének érdekében, milyen módon kísérel meg a klímakockázatok kezelését a

feladatai részeként. Nem utolsó sorban pedig számszerű adatokat közöl bizonyos célzott programok eredményeiről, és arról, hogy milyen mértékű átállási és fizikai klímakockázatokkal rendelkezik pénzügyi kitétségei révén. Ennek fontos része a pénzügyi eszközök karbonintenzitásának meghatározása.

Rendszeresen felmerül a kérdés, hogy ki a felelős azért, hogy az ÜHG-kibocsátás töretlen növekedésének következtében napjainkra a klímaválság küszöbére értünk. Egy idei felmérés alapján a magyarok 80%-a úgy gondolja, hogy mindannyian: fogyasztók, vállalatok, országok, globális szervezetek. Abban már jobban megoszlanak a vélemények, hogy kinek a felelőssége visszafogni a kibocsátást (összhangban a klímacéljainkkal), pedig a válasz itt is kézenfekvő: mindannyiunknak, lehetőleg koordináltan. Az MNB a TCFD jelentés kiadásával újabb lépést tesz ezen az úton, bátorítva és támogatva a hazai pénzügyi intézmények ilyen jellegű törekvéseit.

** A szerző a Magyar Nemzeti Bank Fenntartható pénzügyek főosztályának felügyeleti tanácsadója
„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaságban 2022. január 13-án.”*